

Tóth Mária

A tizedik zsidó

Nem az uramhoz mentem férjhez, hanem a jó-sághoz. A múlt század közepén, egy augusztusi napon ott ültem a bukaresti napilap egyik szobájában, arra várva, hogy béprezentáljanak a pöt-tömnyi főszerkesztőnek, de a sors keze lenyomta a kilincset, és belépett egy fiatalember, pepita öltöny, zöld-fekete kockás ing és rövidlátó szem. Rám mosolygott és sugárzott róla a jóság. Nem meglátni és megszeretni volt ez a pillanat, hanem magamba leheltem a rám nyitó jóságot. Durva öklű, kegyetlenkedő atyám után, már más rálátásom volt a világra. Ősztönös elszántsággal, a párválasztással ajándékot adtam magamnak. S ha lélekben véleményezel valakit, valamit, az már alkotás. Egy pillanat alatt érett nővé lettem, maradt számomra az étellel való fenyegetés. Nem majd jönni fog, úgy általában, hanem már itt volt, előttem volt. Füst Milán úgy teszi föl a kérdést önmagának: ez mind én voltam? A botladozó, omlékony lábú kislány voltam addig a pillanatig, s akkor felmutatta magát előttem a Jóság. Bámultam rá, hát ilyen ember is van? Egyedül lenni Isten képes, meg talán az állatok, s jómagam. Igen ám, de akire rásüt az emberi jó-ság, az már kapott valamit. A kínaiak szerint az életben nem az a fontos, hogy siessél, hanem az, hogy ne álljál le. Hát én kezet nyújtottam Markovits Mártonnak, a két lábon járó jósnak. Igaz, az uram nagynénje, a Frida névre hallgató, amikor az uram bemutatta neki a fényképemet, a nyakamban lévő keresztre mutatott, azt mondta, hogy: ccc (ezt inkább sziszegte) – na, ebből baj lesz... Az uram megnyugtatta, hogy egy bigott katolikus is lehet jó ember, s ez a katolikus per-szóna csak úgy belenőtt a Markovits családba, lett nekik. Ez volt az uram kiállása mellettem. Azt felelte a nagynénjének, hogy majd ő nevel engem, vigyáz rám, megtanít a zsidó élet alap-törvényeire. Az uram látnok volt, az egész nagy, zsidó család befogadott, imádott és imád ma is. Ezt az elfogadást én vittem sikerre. A mi házasságunk nem holmi posztmodern vándorlás lett, hanem a tanulás jegyében bonyolódott hétköznapokká. Egy héttel ismerkedésünk után már jegyesek voltunk. Belemenekültem a házasságba.

Igen ám, de akkor nem sejtettem, 18 éves fejjel, hogy nem egy férfi felesége leszek, hanem mel-lém szegődik az egész rokonság, jöttek a zsidó rokonok Színérváraljáról, Szatmárnémetiből, Enyedről, Váradról, sőt, a tengerentúlról is. Bu-karestben egy nagy sugárúton laktunk egy tö-meglakásban, négy család együtt. Nekem nem volt semmim, az uramnak volt egy diógyökér ebédlőbútora, nagy, ovális, faragott lábú asztal-lal. Az asztaltól méretei miatt szuszogni is alig le-hetett. Megkockáztattam a kérdést, hogy ez nem túl nagy-e ide. Az uram, friss férj pózában meg-mustrálta az asztalt, s azt mondta: „Az asztal mé-rete pont jó” – mert ő már tudott valamit, amit én még nem sejtettem. Kérem, ha ő ezt így hiszi, én hallgattam. Az első meglepetésem az volt, hogy egyik tereputamról hazajövet, a masszív ebéd-lőkredencen felsorjáztatva, ott állt öt keményka-lap, finom, Borzalino kalapok. Besütött a nap a balkonon át, s úgy világította meg a kalapokat, mintha színpadra lenne rálátásom. Az uram sze-relemmel szeretett, s én egy gyöngéd óra után a kalapokra mutattam. „Nem sok neked ez az öt kalap, hiszen te hajadonfővel jársz...” Az uram nem mutatkozott bőbeszédűnek, csupán meg-nyugtató: „Nem, nem sok, éppen elegendő...” Minden intimitásunk azzal végződött, hogy az uram a szovjet Gulág-lágerről mesélt nekem, a Sztrij-beliről. Én ezt egy egészen kicsit untam, de lepleztem. Az uram szüleit Auschwitzban vé-gzették ki, azóta ő, élete végéig, ateista volt. Rendhagyó zsidó volt: az istenhit egy dolog volt, a zsidó törvények betartása szent és sérthetetlen maradt. Ebből nem és nem engedett. Aztán, há-zasságunkba beopta magát a szánakozás is, azon a vasárnap délutánon, amikor az uram elmesélte, hogy medikus hallgató volt Pesten, s bejött a nu-merus clausus törvény, a lényege rövid és ke-gyetlen volt: ki a zsidó hallgatókkal az egyetem-ről. Ököllet vertek az arcába. A verőemberek ott, a pesti egyetemen nem arcot hangoztattak, ha-nem egyebet. Ez, szerintem, több volt a soknál.

A jó házasságok hétköznapjai kis szavakból, kis tettekből állnak össze. Az uram mindig meglepett valamivel, amire válaszként én egy-egy jótettel

vettem le a lábáról, főztem neki, függönyöket aggattam az ablakokra, apró meglepetéseket készítettem. Beugrott egy mondat, amit Simone de Beauvoir mondott: „Férjet fogni művészet, megtartani nagy munka.” Én bigott katolikus voltam, nem gyakorló valláshívő, de makacsul hittem benne, és az se volt mellékes, hogy az én Istenem s a zsidók istene az Ószövetségből közös volt.

Én nem akárhogy éltem házaseletet, hanem a zsidóság betörésének tanújaként. Egyik reggel az uram bejött a szerkesztőségi szobámba, és tudtomra adta, hogy a Berkovits fiúk, az ő unokatestvérei szombaton nálunk fognak ebédelni kóser kosztot. A kóser szóra ijedten felneszeltem, és katolikus választ produkáltam.

– Jézus Máriám...

Az uram az egeből leszállított a földre, mondván: a kóser konyha alapszabálya, hogy húsos ételt nem szabad tejessel keverni, a többi jöhet magától.

Otthon az uram monológot adott elő anyósom kóser konyhaviteléről. Sok minden sértette a fületem, de nem tiltakoztam, és nem kérdeztem semmit. Mint ifiasszonynak, volt otthonom, s ez azt fejezte ki, hogy ott vár valaki rám egy meglepetéssel, ám bármivel is fogad, az ajándék. Az uram jóságból fakadó személyisége megejtő volt. Az uram családjában a vendégeket balbószoknak hívták, a balbósz a messzi földről jött idegen vagy ismerős férfi. S én a balbószok forgatagában éltem ifiasszony koromat, volt időm bőven rájuk, mert akkoriban engem nem perzselt szerelem, csakis kizárólag hála. A balbószok szombatoként buktak be egyetlen szobányi lakóterembe, s ettől nekem olybá tűnt, hogy örökké szombat van. Na és a hangjuk se volt mellékes, öreges, reszelős volt, az utaktól kissé poros, s én szomjasan hallgattam őket, mintha a válaszuk nélkül élni se lenne érdemes.

S amikor azon az első szombaton kimentem a közös lakás közös konyhájába, hogy behozzam a levesestálat, az ovális asztal körül ott ültek az uram rokonai, a balbószok, s mind az uramnak, mind a vendégeknek keménykalap volt a fejükön. Nem esett ki a kezemből a levesestál. Már tudtam, hogy a mi házasságunkban keveredik a humor az abszurdummal, a zsidó törvények groteskségét sokszor csak röhögve, vagy csak szentséges áhítattal fogadtam. Ezzel is a hálámot fejeztem ki.

Az uram a Gulág-láger után lelkileg nyomorék, agyontépett és letepert ember volt. Azon az első szombaton a balbószok a fejére olvasták reb Mordechájnak (ez volt az uram zsidó neve): „van te-

nedek fogalmad róla, hogy mi volt ott, Osviecimben?” (Mindig így, jiddisül ejtették ki ezt a helységnevet, soha másként.) Az uram rögtön rájuk tromfolt: „Hát nektek van fogalmatok róla, hogy mi az a Gulág-láger?” A balbószok kibámészkodtak kalapjuk alól, s a végén vékony, selyemhangon felnevettek. Két lehetőségük volt: vagy sírni, vagy nevetni. Azt én rögtön megéreztem, hogy ezek a messzi földről jött balbószok nem akárhogy jönnek, hanem megtérnek hozzánk, igaz, ezt ők sose mondták ki, de reb Mordecháj volt a nagy zsidó család feje, őt szabályos időközönként meg kellett érinteniük, az ő asztalához szombatoként le kellett ülniük. S az uram, mielőtt kanalazni kezdtek volna a levest, megtörte a lepénykenyeret és odanyújtotta a rokonainak. Az étkezés ilyen nyitánya szép gesztus volt. S a további szombatokon kiderült, hogy a szocializmus nem volt krízishelyzet, mert ők leálltak az Ószövetségnél. A Biblia minden szombaton szóba került. Velem különben a balbószok jól megvoltak, mert szolgálóvá emeltek fel, a családfőt segítettem élni, s erre csak egy jólelkű perszóna képes, legyen bár katolikus is. Bennem tökéletesen megcsontosodtak a kóser konyha alaptörvényei. Volt egy füzetem, s abban pontosan lejegyeztem minden hit szokást, törvényt, ünnepet; az évek teltek, s én idejében tudtam, mikor kell a céklát besavanyítani, hogy Pészahra cibere legyen belőle, egy kisi nyovi zsidónőtől megtanultam Purimra umentázst sütni, kis sátorformára hajtogatva a tésztát. Kohn néni meghívott sóletes ebédre, Frida néni megtanított falcshalat fabrikálni, mert hal nélkül nem jöhet be a szombat. A konyhában a fejemre szalvétát borítottam és gyertyát gyújtottam az apósom, az anyósom emlékére. A balbószok az előszobából leselkedtek rám. Az én zsidó vallásgyakorlatom alapja a konyha meg a hála volt. S ez kitarzott egy életen át.

Mi az, ami fontos volt ebben a zsidó létezésben? Az emlékezés visszatérő próbatétele, ami benne volt a szombati ebédekben, a színérváraljai temető-nyitogatásokban, ahol fekete gránitból való síremlékek vártak ránk, s én a táskámból előszedtem a vízkoptatta kicsi kavicsokat. Ezeket a köveket jelzéseként ráhelyeztük a zsidó ősök sírjára. Az életérzés mély, hibátlan megidézése állandóan kísértett. A szerelem könnyen megkopik, unottá válik a gesztusokban s magában az aktusban, a hála viszont mindig új, mert rezonál valamire, s aki véghezviszi, az titkolja a szándékát. A hála nem páros játék. Tele voltam élménygócokkal, emlékatomok bedobbanásával. A szombati zsidó ebédeken nincs cicoma, díszes

ruha, ott egyetlen kellék van, a kalap a férfiak fején. A fondorlat adva volt, és reb Mordecháj létre volt a föld és Isten között. És kultúra is volt ezeken az ebédeken, mert a balbószok hegedűvel érkeztek, és ebéd után klezmereket cincogtak. Még csak a klezmer az igazi jajgató meg vidám muzsika. Erre csak egy igazi zsidó tud táncolni. Ilyenkor aura lengte körül őket.

S aztán az uram családja a múlt század hatvanas éveiben emigrált, ki Izraelbe, ki Amerikába, ki Ausztráliába. S ez már messzi földnek számított.

Életem nagy csapás volt a kislányom elvesztése. Kiút ebből az volt, hogy egyetlen szobám ajtaját kinyitottam a kislányok előtt. Az én családomból, az uram családjából jöttek rendületlenül a kislányok. Gyönyörűek voltak, fogékonyak a zsidó törvények megismerésére és befogadására. Belecsöppentek a kóser konyhába, a kóser étkekbe, a sóletbe, a fák újévébe. Az uram mint elsőszülött öt éves korától széderbe járt. Ott sulykolták bele a héber nyelvet. Jiddisül nem tudott, de héberül szépen, folyékonyan olvasott. Előfordult, hogy megkértem, olvasson fel nekem vallásos könyvből héberül. Ezt szerettem hallgatni, ahogyan a zsidó kántorok gyönyörű tenorját is csodáltam. Az uram családja európai zsidó család volt, ők szerették Európát, de Európa nem kért belőlük. Ezek az Izraelbe emigrált zsidók abban a hitben éltek, hogy ők mentették meg Jeruzsálemet; hányszor hallottam tőlük: „Száradjon el a nyelvem, ha elfeledkezem rólad, Jeruzsálem.” Ők hűséges zsidók voltak. Úgy látták a Romániában maradt családtagjaikat, ahogyan saját magukat látták. Az uram gyerekkívánása a vendég kislányokra hárult, remek tanár volt, s így tanította őket arra, milyen az, zsidónak lenni, a keresztény kislányokat pedig megtanította arra, hogyan kell szeretni és elfogadni a zsidókat. A kislányok vonulata a mi házasságunkban szintén egyfajta hála volt, ha az én kislányom angyal lett, kaptunk helyette más kislányokat.

Manapság egy öregember lakja be a lelkemet. A baj velem az (már régebből az), hogy nehezen jövök ki Istennel, nem értem kegyetlenkedéseit, s ezt nem nézem el neki. Ahogy a kislányok szabad utat kaptak életünkbe, a mi házasságunk lükettőbb lett, mert egy gyerekkel mindig történik valami, ami mellett le kell állni. Az uram úgy mutatta meg a kislányoknak a zsidóság világát, hogy azt csodálni lehetett, őt pedig, reb Mordecháj szeretni. S én, a kifosztott anya, más kislányok anyja lettem. Az apósom és az anyósom születésnapján kimentünk a bukaresti zsidó temetőbe,

ahol a sírkert végében ki van állítva egy jókora darab mosószappan. Elmondtam a kislányoknak, hogy ezt Auschwitzban főzték kivégzett zsidók teteméből. Az uram markába nyomtam egy kavicst, amit ő letett a szappan mellé. A kislányok ezt a jelenetet sose feledték el. Még valami: a kislányokat nem egyformán szerettem, akadtak kedvencek is, ilyen volt a Szatmárnémetiből feljött Lujzika, aki munkáscsaládból származott, Zsiga nevű apja kárpitos volt, az édesanyja pászkasütő. Ez a tudás a zsidó családokban anyáról lányra száll. Lujzika anyja kissé primitív nő volt, tanulatlan, de roppant ügyes, még fekete lisztből is tudott pászkat sütni. Minden évben húsvétra feladott néhány kiló pászkat, mert maceszgombóc nélkül nincs húsvét, mert rántott pászka nélkül nincs ünnep. Lujzika gyönyörű, rézvörös hajzuhatagával befészkelte magát az ölembe és felszólított: „Te csak meséljél nekem...” S mielőtt Lujzika betöltötte a 13. évét, újfent nálunk vendégeskedett, és ráadásként befutott Amerikából Berkovits Laci. Amikor ez a balbósz meghallotta, hogy Lujzika 13 éves lesz, felkiáltott:

– Barmicváljuk, hiszen ennek a kislánynak még nincs egy tisztességes zsidó neve...

Últek kalappal a fejükön a szombati, ünnepi asztal mellett, s az uram tiltakozott:

– Ki hallott olyasmit, hogy lányokat barmicváljanak?

Berkovits Laci a helyzet és információi magaslátán trónolt.

– Amerikában ez bevett szokás, a kislányt beviszik a templomba, és zsidó nevet adnak neki, utána a kislány kiszólít tíz zsidó nőt, akik ráteszik a kezüket és felköszöntik. Aztán, ha majd talál magának egy tisztességes zsidó fiút, az ő barmicva neve kerül bele a házasságlevélbe...

Az uram rögtön talált egy nevet és ki is mondta:

– Hirem, hiszen ő örömet hozott a mi házukba...

A messzi földről jött balbósz, Berkovits Laci kalapos fejéhez kapott.

– Reb Mordecháj, te nem vagy normális, miféle örömről lehet szó itt, Romániában? – majd a hüvelykujjával előre, Lujzika felé bökött. – Tikva lesz az ő neve, ami reményt jelent, emmá igen, ez illik egy zsidó kislányhoz.

Másnap az uram elment a Szakra Egyletbe, hogy megkérdezze, mi a véleményük egy kislány barmicvájáról, merthogy Amerikában ez a divat és bevett szokás. A Szakránál a tudós zsidók azt válaszolták, ők még kislányt nem barmicváltak, de ha Amerikában ezt művelik a zsidók, miért

lenne Románia alantasabb hely. Az uram mellett ott állt a messzi földről jött balbósz, Berkovits Laci, én meg Lujzika az udvaron üldögéltünk, s vártuk a határozatot. Világos volt, hogy az uram rokonai öregségükre se váltak pacifistákká, harcosok maradtak.

Értettem a hallgatáshoz, s ez serkentőleg hatott a balbószokra, úgy tűnhetett nekik, hogy felvilágosító meséjükhöz még és még hozzá kell adniuk valamit. Amikor Lujzika barmicváját készítettük elő, a visszatérő téma a New York City-ben megedett hasonló ünnepekről szólt. És a barmicvát követő elegáns estebédekről, melyekre az ünneplők fiatal és öreg zsidókat vettek fel muzsikálni. Egy tisztességes, rangos zsidó családnál gépi zene nem szólhatott, ott csak emberkéz produkálta zenének van varázsa és hangulata. És az se mellékes, hogy urasan fizettek.

– Reb Mordecháj, te nem fogod fel, hogy azok az amerikai zsidók mennyire imádják az eredeti, klezmer dallamot, például azokat a dallamokat, amelyeket az avasi zsidók adnak elő. És tudod-e, hogy miért? Mert az egy töről fakadt a jiddis folklórral. Ha én Színérváralján járok a temetőben a szüleim sírjánál, utána menten betérek egy muzsikus zsidó házhoz... – Előkapta a hegedűjét a tokjából: – Na, akarjátok hallani?

Akartuk. És Berkovits Laci, a balbósz előadta legújabb gyűjtését. Arra riadtam, hogy Lujzika felzokog. Átöleltem, babusgattam, s ő azt hüppögte: sose hittem, hogy ilyen szép muzsika is van. Berkovits Laci diadalmaskodott, kijelentette: esküszöm rá, hogy ennek a kislánynak valódi zsidó lelke van, mert reagált a klezmer zenére.

A New York City-beli estélyek s a színérváraljai zsidó muzsika mind beköltözött a mi házasságunkba. Rá kellett jönnöm hogy igaza volt az uramnak, amikor azt mondta: ha egy balbósz azt mondja: jó reggelt, annak értelme van, mert az köszönet Istennek az új napért. S az egészben a furcsa és érthetetlen, hogy Lujzika egyenesen nálam informálódott arról, amit nem értett Berkovits Lacinak, a messzi földről jött balbósznak a költészetéből. Pászkasütő, primitív anyja mesze került tőle.

Közben a hitközség vezetői utána érdeklődtek a kislányok barmicvájának. El kellett ismerniük, hogy tényleg létezik, csak annyi, hogy itt, Bukarestben még nem fordult elő. Berkovits Laci, a balbósz kiborult, zsidó módra, fennhangon ordibált, hogy ezek a zsidók itt packáznak vele, nem hisznek neki. Ő egy hűséges tanúja az univerzális zsidó hitéletnek. Ha ő egyszer azt mondja, hogy

van kislányoknak barmicva, akkor van. Nekem kellett felhajtanom tíz zsidó nőt, akik vállalták, hogy majd felköszöntik Lujzikát, és befogadják a zsidó asszonyok kebelére. A végén már a kóser mézsárszékbe is elmentem befogadó-anyát keresni. A párókát viselő zsidó nők engemet rögtön kiszúrtak, hogy én csak egy betolakodott rüfke vagyok, szolgál egy zsidó házában, de Lujzika gyönyörű, rézvörös hajának a láttán rábólintottak hogy: emmá igen. Róla lerítt a zsidóság.

Ahogy teltek az évek, az uram életszükséglet lett számomra, mert nála mindig nekem lett igazam. A rokon balbószoknak viszont én lettem a létszükséglet, mert én készítettem (ínséges időkben) a megbízható kóser kosztot, a kislányoknak barátja lettem, gondolom, magukban arra jutottak: de jó lenne, ha a biológiai anyám rá hasonlítana! Egy biztos, életem állandó, vég nélküli feladatteljesítés volt, állandó önuralom, s ettől lesz jó egy házasság. Én nem kapni, hanem adni akartam, s itt van a titok elásva. Nekem állandóan magamra kellett figyelnem, hogy az uram ne csalódjék bennem.

A világ megnyílt számomra, s a rálátásom pont olyan volt, mintha a balbószok szemével nézném magamat. Tel-Aviv fehér kövekből épült város volt a dűnék alkotta sivatag és a tenger között, s akik onnan tértek meg az őshazába, már merőben más emberek voltak, napbarnított, sportos, szívós emberek, akiknek már nem sok köze volt az itthon maradottakhoz. Emlékszem, amikor az uram megtért egyetlen izraeli útjáról, rézvörös, sivatag színű volt, de ez hamarosan lekopott róla, lehámlott róla a balkáni klímán. Egyetlenegyszer neki is látnia kellett Jeruzsálemet.

Lujzikának viszont én meséltem Jeruzsálemről, már amennyit én, a balkáni reb Mordecháj-tól elrendeztem testem padlásterében. Lujzikát elvittem a hitközségbe, és előfizettem a vallási lapra. Abban írtak legénykének barmicvájáról meg az elhalálozottakról, az aktuális ünnepekről. Berkovits Laci felvilágosította Lujzikát az ünnepek menetéről, majd neki kell kiszólítania a befogadó-anyákat. Amikor telefonhoz hívtuk Lujzika pászkasütő anyját, az elzárkózott attól, hogy feljöjjen Bukarestbe: „Én csak a pászkasütéshez értek, más nem is érdekel...” Berkovits Laci, a balbósz legyintett, és azt mondta: „Ez nem is egy valódi mamele...” S miközben hálával szolgáltam az uramat s egy terebélyes zsidó családot, olykor-olykor belém döbbsent, de hiszen én szabadabb és erősebb vagyok, mint ők, mert saját jószántamból teszem azt, amit csinállok.

Aztán volt egy olyan szombati ebéd is, amikor Berkovits Laci, a balbósz kifejtette nekünk, hogy a kislány barmicva demokratikus eleme, amikor Lujzika majd kiszólítja magához a befogadó-anyákat, jelezvén, hogy felemeli őket magához. Reb Mordecháj minderre bólogatott, mert ő, ateista létére, elment minden keresztelőre, minden temetésre, ahol tíz zsidónak kellett jelen lenni, felsorakozni. A barmicválást megelőzően én semmit se erőltettem rá Lujzikára, de körömszakadtáig azon erőlködtem, hogy lelkileg jól legyen. Az uram keze alá dolgoztam a ruha, a cipő kiválasztásában is.

A nagy meglepetés a templomban ért, amikor Lujzika a tizedik fogadó-anyának engem szólított ki. Alig bírtam lábra állni és kimenni a férfiak gyülekezete elé.

Lujzika megfogta mindkét kezemet és emígyen szónokolt:

– Ez a nő itt katolikus, ez csak úgy lett nekünk, belenőtt a mi családunkba, de ő nevelt engemet, megtanított a zsidó élet törvényeire, főz nekem finom, kóser kosztot, s a napokban azt mondta: legyél büszke arra, hogy zsidónak születted, miért, ha nem lennél büszke rá, nem lennél zsidó?

Tehát ő mindenestül elfogad bennünket. Ő ma itt, a templomban a tizedik zsidó, aki felköszöndhet engemet...

Úgy éreztem, hogy én ezt nem érdemlem meg, hiszen magamhoz lehetek igazságtalan is, kegyetlen is. Sokan eljöttek a templomba, mert érdekelték őket, hogy mi fán terem ez a kislány barmicva... Átöleltem, magamhoz szorítottam Lujzikát.

Berkovits Laci, a balbósz hipermodern fényképezőgéppel meg is örökített bennünket. A gép pillanatokon belül kiköpte a fotográfiát. A fogadó-anyákat meghívtuk estebédre, s a végén az uramhoz fordult:

– Reb Mordecháj, kár, de nagy kár, hogy ez a te feleséged csak egy rüfke, mert ő mindenben kitett magáért, Lujzikának ő igazi mameleje...

Erre az uram egyáltalán nem válaszolt semmit, mert mi szavak nélkül értekeztünk egymással, és az uram tisztában volt vele, miért váltam törleszkedővé a mi házasságunkban. És abban is bizonyos vagyok, hogy Berkovits Laci, az utazgató balbósz ettől kezdve a nagy, zsidó családban elterjesztette jó híremet, s mikor jöttek, mert szüntelenül jöttek a balbószok, engemet csak úgy szólítottak: nagyságos mamele...

Roskó Gábor grafikája